

การสร้างรูปแบบของสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Model of Social Welfare in the Three Southern Border Provinces of Thailand

ตายุติน อูสมาน*¹

อาจารย์ หลักสูตรการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา¹

e-mail: tayudin.o@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้การจัดการสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบความสำเร็จ วิธีการและรูปแบบสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ นักวิชาการ ด้านสวัสดิการสังคม ผู้นำศาสนา ประชาชน และผู้เกี่ยวข้อง ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการวิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ทำให้การจัดการสวัสดิการสังคมประสบความสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส การทำงานเป็นทีม การมีภาคีเครือข่าย ความเป็นมืออาชีพของผู้ปฏิบัติการ การเชื่อมต่อกับองค์กรของรัฐ และการมีคุณธรรมจริยธรรม วิธีการจัดการสวัสดิการสังคมต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ความเชื่อของประชาชน มีความยุติธรรม สร้างกระตุ้นให้ประชาชนรวมกลุ่มกันจัดตั้งกองทุน สนับสนุนต่อยอดสวัสดิการที่ชุมชนจัดการด้วยตัวเองให้เกิดความยั่งยืน รูปแบบสวัสดิการสังคมต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ความเชื่อของประชาชน ช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนจริงๆก่อน ส่งเสริมการบริจาค ให้มีสยิดเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนการศึกษา ส่งเสริมการบริการด้านสาธารณสุข จัดตั้งกองทุนบำตูลมัล ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สวัสดิการช่วยเหลือคนจน สนับสนุนสวัสดิการที่อยู่อาศัย และช่วยเหลือคนติดหนี้

คำสำคัญ สวัสดิการสังคม สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The objectives of this research were to study the factor that support to be successful of the social welfare in the three southern border provinces, to find out the methodologies and model of social welfare in the three southern border provinces. The respondents of this study were resource person, experienced person, academic person, religion leaders, people and related person. The instruments of this research were in deep interview, and focus group interview.

Result of this studied were the factor that support the successful of the social welfare in the three southern border provinces were the participation of the people, the responsibilities of related person, team group working, network, the professional of person who working in organization, the connection to the government and perform base on the rule. The methodologies to conduct of the social welfare in the three southern border provinces were based on the culture, belief and way of life of the people in community, follow the national plan, justices, enhance the people to working as a group, and support the local welfare the done by community and the supported from the leaders. Model of the social welfare in the three southern border provinces were based on the culture, belief and way of life of the people in community, support the donations, use the mosque as the community

center, support the education, support the health service, organize the Baitulman fund, collaborate with local administration organization, help the poor men, support the housing.

Keywords: Social welfare , three southern border provinces

บทนำ

ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้กำหนดไว้แต่ละแผน และระยะเวลาที่ผ่านมาที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจมาเป็นระยะเวลากว่า 3 ทศวรรษ ซึ่งส่งผลให้สังคมไทยขาดความสมดุลและนำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่างๆ นานา เช่น ความไม่เป็นธรรมด้านการกระจายรายได้ ปัญหาการเข้าถึงการบริการขั้นพื้นฐาน สำหรับการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มุ่งเน้นให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและการกินอยู่ดีมีสุขของคนไทย” โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาแบบองค์รวม มีดุลยภาพ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกำหนดทิศทางและรูปแบบสังคมไทยที่พึงประสงค์โดยมุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพในสามด้านคือ สังคม คุณภาพ สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

การจัดสวัสดิการสังคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมซึ่งเป็นปัจจัยในการสร้างโอกาส โดยการให้โอกาสกับคนจนคนด้อยโอกาสซึ่งเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการลดปัญหาทางสังคม โดยเป็นสิทธิพื้นฐานทางสังคม (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ : 2546, น. 71-74) สำหรับการจัดสวัสดิการสังคมโดยรวมในสังคมไทยมีเป้าหมาย 3 ระดับได้แก่ การแก้ไขความเดือดร้อนหรือบำบัดรักษาโดยใช้รูปแบบการสงเคราะห์ การป้องกันปัญหาซึ่งเน้นเรื่องการพัฒนาความรู้และการฝึกอาชีพ (อภิญา เวชชัย 2546, น. 47)

การจัดสวัสดิการสังคมจากฐานทรัพยากรเป็นการจัดสวัสดิการเพื่อทุกคนเน้นการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร การจัดสวัสดิการจากฐานวัฒนธรรมได้แก่การเกื้อกูลและช่วยเหลือเครือญาติ การเกื้อกูลของระบบอุปถัมภ์ และการจัดการของศาสนสถาน การจัดสวัสดิการจากฐานงานพัฒนา ชุมชนรับเอารูปแบบจากภายนอกเข้าไปดำเนินการในชุมชน (อภิญา เวชชัย, น.143-148) โดยทั่วไปนั้นสวัสดิการสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้เกียรติเคารพและการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า และการมีส่วนร่วมทุกระดับ การจัดสวัสดิการที่อยู่บนพื้นฐานทางศาสนา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนั้นรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนมีรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนมาจากองค์กรในชุมชน ชุมชนผลิต/ธุรกิจชุมชน จากพื้นฐานดั้งเดิมในการประกอบอาชีพ ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนเมือง การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการผู้ยากลำบาก โดยเครือข่ายองค์กรชุมชน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) 2547, น.52)

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างกับภูมิภาคอื่นๆของประเทศไทย มีความเป็นอัตลักษณ์พิเศษเป็นของตนเอง เป็นดินแดน”พหุสังคม” (plural society) นั่นก็คือ เป็นดินแดนที่ประชาชนตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความเชื่อ ความศรัทธาต่างกัน มีสภาพสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตั้งแต่สองรูปแบบขึ้นไป (ขวัญชาติ กล้าหาญ, 2543 : 9) หากย้อนดูการจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ประชาชนมีความรู้สึกว่า ประชาชนไม่ได้รับการจัดสวัสดิการที่ดีพอ ประชาชนมีความรู้สึกที่ตัวเองมีพลเมืองชั้นสอง จากการศึกษาวิเคราะห์หลาย ๆ ฝ่าย เช่น คณะกรรมการวิสามัญของวุฒิสภาสรุปว่า สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ หลายประการ เช่น ปัญหาความยากจน และความไม่เป็นธรรม (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2549) การปฏิรูปอยู่ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน ถ้าประเทศไทยมีการดำเนินการเรื่องสวัสดิการสังคมที่มี

ความเป็นเลิศประเทศไทยก็จะได้รับการยอมรับจากนานาชาติ ยิ่งกว่านั้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กำลังประสบปัญหาความไม่สงบ ถ้าสามารถดำเนินการเรื่องสวัสดิการสังคมตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่แล้ว ปัญหาความไม่สงบอาจจะได้รับการแก้ไขในบางส่วนได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรวิจัยเพื่อหาคำตอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ นักวิชาการ ประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการสร้างรูปแบบของระบบสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ดีขึ้นและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป มีคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น และงานวิจัยชิ้นนี้จะประโยชน์และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดสวัสดิการสังคม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อค้นหาวิธีการจัดสวัสดิการสังคม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิธีการสร้างสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งศึกษาและเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ นักวิชาการ ด้านสวัสดิการสังคม ผู้นำศาสนา ประชาชน และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเท่านั้น โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม และ สัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ นักวิชาการ ด้านสวัสดิการสังคม ผู้นำศาสนา ประชาชน และผู้เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลเพื่อการสัมภาษณ์เจาะลึก 24 คน และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ นักวิชาการ ด้านสวัสดิการสังคม ผู้นำศาสนา ประชาชน และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มี 2 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ แบบสัมภาษณ์กลุ่ม

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดสวัสดิการสังคม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผลต่อความสำเร็จของการจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความเห็นของนายชาคาริยา บินยูซุฟ ประธานมูลนิธิพัฒนาชุมชนเป็นสุข จังหวัด นราธิวาส ได้ให้ข้อมูลว่า “สำหรับบ้านเรานั้นปัจจัยปัจจัยที่ทำให้สำเร็จคือ ความร่วมมือจากประชาชน ถ้าเรามีกิจกรรมดีๆ คิด ออกแบบ สวัสดิการดีๆ แต่ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือมันก็ไม่สำเร็จ ประชาชนจะให้ความร่วมมือนั้นก็มีส่วนเหนือกว่า สิ่งนั้นเค้าได้รับประโยชน์หรือไม่” ส่วน นายชาคริต โต๊ะนากายอ รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลศรีสาคร อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส มองว่า “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการสวัสดิการสังคม คือ ประชาชนในพื้นที่ประชาชนให้ความร่วมมือหรือไม่ร่วมมือ เพราะอะไรถ้าไม่ร่วมมือไม่ร่วมมือเพราะอะไรฉะนั้นสวัสดิการสังคมจะสำเร็จหรือไม่อยู่ที่การร่วมมือของประชาชน ถ้าร่วมมือดีงานก็สำเร็จ” และนายอับลอรอนิง ยูโซะ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ให้ข้อมูลว่า “ความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในพื้นที่ คนเราต้องทำงานร่วมกัน ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันถึงจะสำเร็จ ถ้าหากบางคนมองว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานโดยตรงไม่ใช่งานของเรา ไม่ต้องดูแลก็ได้ นั่นคือขาดความร่วมมือซึ่งกันและกัน”

สวัสดิการสังคมจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความต้องการของประชาชนจริงๆ นายมะเสาวดี ไสสากา หัวหน้าสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดยะลา ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ปัจจัยที่ผมสังเกตเห็นว่า จะสำเร็จหรือไม่คือ สวัสดิการนั้นตรงกับความต้องการของประชาชนหรือไม่ ถ้าตรงกับความต้องการประชาชนให้ความ

ร่วมมือ ประชาชนให้การตอบรับ แต่ถ้าไม่ตรงกับความต้องการของเขา แน่แน่นอนว่าพวกเราก็จะนิ่งเฉย” นายสากรรียา เลาะยะผา คณะกรรมการกลุ่มยะลาเพื่อสันติภาพ (YPIF) ให้ข้อมูลว่า “ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบความสำเร็จ มองว่า สวัสดิการนั้นต้องตรงกับความต้องการประชาชน ถ้าสวัสดิการออกมาสวยหรู แต่ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนงานก็ไม่สำเร็จ ประชาชนก็ไม่ให้ความร่วมมือ เพราะวาสนใจไปก็แค่นั้นเอง”

2.วิธีการจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดสวัสดิการในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของประชาชน นายรอฮดี ยูโซะ ประธานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนยะลา รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล พร่อนอำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ได้ให้ข้อมูลว่า “ในสามจังหวัดใช้แดนภาคใต้บ้านเรานั้นต้องคิดเป็นพิเศษ เพราะว่าวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเชื่อความคิดที่ไม่เหมือนกันกับภาคเหนือภาคกลางภาคตะวันออก บุคคลที่จะมาคิดมาออกแบบสวัสดิการชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดนั้นต้องมีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อความคิดวิถีคิดของคนที่นี่เป็นอย่างดี” และ นายอดิศักดิ์ มะแซกูเบ กำนันตำบลบาโงสะโต อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส และประธานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวว่า “สวัสดิการสังคมในพื้นที่สามจังหวัดใช้แดนภาคใต้โจทย์ระบบคิดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทางศาสนาเป็นพื้นฐาน สวัสดิการทางสังคมบางอย่างที่ประชาชนในพื้นที่ไม่ต้องการมายัดเหยียดให้”

การจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องช่วยเหลือคนจน โครงการส่งเสริมอาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนจนในสามจังหวัดให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม ซึ่งนายซกากรรียา บินยูซุฟ ประธานมูลนิธิพัฒนาชุมชนเป็นสุข ตำบลบูเกตา อำเภอแว้ง จังหวัด นราธิวาส ได้กล่าวว่า “การจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องมีวิธีการ ที่ต้องไปช่วยเหลือคนจนก่อน ทำอย่างไรให้คนจนสามารถลุกขึ้นมาได้ ทำไงให้ขยายระดับคุณภาพชีวิตของพวกเขา พวกเราก็ได้ติดตามข่าวสารมาตลอด บ้านเราประชาชนมีความยากจนระดับต้นๆของประเทศ เราจะส่งเสริมอาชีพอะไรมาให้เขาทำ จะคิดหรือจะให้มีโครงการดีๆที่แก้ไขได้ ปัญหาความยากจนให้ได้”

จัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการศึกษาให้มีคุณภาพ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงขึ้น จบออกมาแล้วมีงานทำ และเปิดโอกาสกระตุ้นให้ประชาชนเรียนหลากหลายๆ สาขา นายอับดุลรอฆมาน เจ๊ะมะ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ได้กล่าวข้อมูลเรื่องนี้ว่า “สวัสดิการทางการศึกษาที่ต้องบริหารจัดการให้ดีจากข้อมูลในหลายองค์กร ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาหรือการเรียนต่อของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ เราต้องมีสวัสดิการเรื่องการศึกษาทำอย่างไรให้เด็กๆ ได้เรียนสูงๆหรือให้เด็กๆได้มีโอกาสเรียนหนังสือ ดังนั้นสวัสดิการสังคมด้านการศึกษาต้องรีบมาแก้ไขอย่างเร่งด่วน” นายอดุล อดุลภักดี ที่ปรึกษามัสยิดมุฮัมมาติยะห์ ตำบลซากอ อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวข้อมูลว่า “สวัสดิการสังคมต้องทำอย่างไรให้มีงานทำก็ต้องเรียนหนังสือ มันเป็นวงจรของมัน เริ่มที่การให้การศึกษาแก่เด็กๆ ให้เด็กๆได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ต้องมีที่เรียนกับเด็กๆ การศึกษาที่ประชาชนต้องการด้วย ในสามจังหวัดมีประเด็นการศึกษาวิชาศาสนาด้วย”

3.รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รูปแบบที่ 1 ของสวัสดิการสังคม คือ การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกองทุน “บัยตุลมาล” ทุกชุมชนเพื่อได้ใช้เงินในการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ต่อไป ดังที่นายซกากรรียา บินยูซุฟ ประธานมูลนิธิพัฒนาชุมชนเป็นสุข จังหวัด นราธิวาสได้สะท้อนว่า แต่ละมัสยิดอยากจะทำให้บัยตุลมาลเกิดขึ้นให้ได้เป็นที่ระดมเงินเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผมว่าประเด็นนี้องค์กรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์กรที่ทำงานด้านการเงิน ด้านการบริหารจัดการเงินทุนต้องมาให้ความช่วยเหลือมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ มาเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้ได้

กองทุนบี้ยตุลมาลเกิดจริงและมีความยั่งยืน นายอดุล อดุลภักดี ที่ปรึกษามัสยิดมุฮัมมาดียะห์ ตำบลชากอ อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวข้อมูลว่า ในหลักคำสอนของอิสลามได้พูดถึงกองทุนบี้ยตุลมาล ถ้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาส่งเสริม มาสนับสนุนแนะนำให้กองทุนบี้ยตุลมาลเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปเป็นร่างในพื้นที่นี้ ผมคาดหวังว่าถ้ามีกองทุนประเภทนี้คงมีอะไรเปลี่ยนแปลงหลายๆอย่างในสังคมเรา เรามีต้นทุนดีๆ มีเครื่องมือดีๆแต่ไม่ได้ถูกนำมาใช้

รูปแบบที่ 2 ของสวัสดิการสังคม คือ จัดตั้งกองทุนเงินออมเพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์ นายอิสมาแอ หะยี ยูโซะ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านปือราแง ตำบลบุกิต อำเภोजะเอย์ริง จังหวัดนราธิวาส ได้ให้ข้อมูลว่า “ประเด็นของสวัสดิการสังคมด้านการประกอบพิธีฮัจญ์ การไปประกอบพิธีฮัจญ์เป็นหลักปฏิบัติของชาวมุสลิมทุกคนที่มีความสามารถ มุสลิมทุกคนใฝ่ฝันมีความคาดหวังตั้งใจว่าในชีวิตนี้ต้องเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย รัฐบาลอาจจะจัดสวัสดิการในรูปแบบของการออมเงินเพื่อหัดอย่างเป็นกิจลักษณะ”

รูปแบบที่ 3 ของสวัสดิการสังคม คือ จัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายให้กับประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นายรอสดี ยูโซะ ประธานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนยะลา รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล พร่อน อำเภอมือเืองยะลา จังหวัดยะลา ได้ให้ข้อมูลว่า “สวัสดิการด้านการให้คำปรึกษาด้านกฎหมายเป็นการช่วยเหลือให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมด้วยการให้คำปรึกษา แนะนำด้านกฎหมาย ทำเพื่ออะไรครับก็เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ทางด้านกฎหมายมากขึ้น” เช่นเดียวกันกับนายอุเซง สาและ ประธานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนอำเภอบะนาระ จังหวัดปัตตานี ได้กล่าวว่า “สวัสดิการที่จะได้รับการใกล้เคียงหรือระดับข้อพิพาท ต้องมีการไกล่เกลี่ยหาทางออกให้เร็วที่สุด” และ นายอับดุลอาซิส ตาเดอินทร์ ที่ปรึกษาสมาคมมุสลิมแห่งประเทศไทย ได้สะท้อนประเด็นนี้ว่า “เปิดโอกาสหรือการสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วย กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่พวกเราช่วยช่วยกันสนับสนุนให้เกิดขึ้นในบ้านเรานั้นเป็นเพราะว่ากระบวนการนี้ช่วยแก้ไขเรื่องต้นทุนไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายและเวลาในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม”

อภิปรายผลการวิจัย

1.การจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเน้นหรือมุ่งเป้าที่การพัฒนาการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ เพราะว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษายังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าพื้นที่อื่น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ระวิภา สาสิงห์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิธีการและปัญหาในการจัดสวัสดิการให้กับเด็กของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดกรมการศาสนา กรุงเทพมหานคร” จากการศึกษาพบว่า วิธีการจัดสวัสดิการให้กับเด็กได้กำหนดไว้ 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านนันทนาการ และด้านสุขภาพ โดยวิธีการจัดสวัสดิการด้านการศึกษา นั้น ศูนย์จัดการเรียนการสอนแบบธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกเป็นแนวการสอนภาษา ด้านการอ่าน ผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยคิดว่า การศึกษาตั้งแต่วัยเด็กสำคัญมาก เราต้องส่งเสริมให้เด็กๆได้รับการศึกษา ได้รับความรู้อย่างเต็มที่ พัฒนาสมองให้มีความฉลาดตั้งแต่เด็ก

2. การจัดสวัสดิการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อนำผลกำไรมาแบ่งปันกันเพื่อเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก ซึ่งเราก็มีกองทุนแล้วบางพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2546 :น.6-7) ได้ “สรุปบทเรียนจากการศึกษาการจัดสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดสวัสดิการชุมชน” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งพากันระหว่างกลุ่มออมทรัพย์ ทั้งในด้านเงินทุน และในด้านอื่น ๆ พัฒนาระบบกองทุนสวัสดิการชุมชนให้ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสร้างระบบกองทุนเงินสมทบระหว่างรัฐกับชุมชน สอดคล้องกับ มนัสวัลย์ พัฒนวิบูลย์ (2546 :น.91-100) ศึกษาเรื่อง “การจัดสวัสดิการชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจใน

สวัสดิการของสมาชิก ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มธุรกิจชุมชนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล” ซึ่งผลการศึกษารูป
ได้ว่า การจัดสวัสดิการของกลุ่มธุรกิจชุมชน มี 2 ลักษณะคือ การจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก และการจัด
สวัสดิการให้แก่ชุมชน โดยสมาชิกมีความพึงพอใจมากในสวัสดิการที่ได้รับและปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจ
คือการตอบสนองความต้องการของสมาชิก ความเสมอภาคในการได้รับสวัสดิการ และ สอดคล้องกับ กนกรัตน์
กิตติวัฒน์ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การจัดการทุนทางสังคมในชุมชนเมือง: ศึกษากรณีเครือข่ายกลุ่ม
ออมทรัพย์บางซื่อพัฒนา” ผลการศึกษาพบว่า การมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ที่สมาชิกมีความสัมพันธ์
เชิงซ้อนต่อกันนั้นนับเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญของชาวชุมชนเมือง โดยผ่านการตอบแทน และการ
แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตลอดทั้งกระบวนการเกื้อกูลกันและกัน ผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยคิดว่า ทุนเป็นเรื่อง
สำคัญมาก เพราะเป็นปัจจัยที่ประชาชนต้องนำไปใช้ในการลงทุน

3. การจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องสนับสนุนสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ
ปัจจุบันนี้จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ระพีพรรณ คำหอม (2542 : น. 62-
86) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการบริการ สวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย” วัตถุประสงค์เพื่อประเมินวัตถุประสงค์ เป้าหมายการดำเนินงาน ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของ
บริการสวัสดิการสังคมที่ดำเนินการโดยรัฐ 4 บริการ ผลการประเมินพบว่า บริการส่วนใหญ่ที่รัฐจัดให้
ผู้สูงอายุ ไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรม เพราะผู้สูงอายุ กลุ่มยากจน ไร้ญาติ ไม่มีผู้ดูแลยังไม่สามารถเข้าถึง
บริการของรัฐได้ ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการคัดเลือกผู้สูงอายุที่ไม่เป็นธรรมอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ผู้สูงอายุ
กลุ่มเป้าหมาย ยังไม่ได้รับบริการไม่สามารถพิทักษ์สิทธิของตนเอง ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร
จัดการ การดำเนินงานจึงส่งผลให้บริการส่วนใหญ่ขาดความยั่งยืนของบริการและกิจกรรม ไม่สามารถสร้าง
ความเข้มแข็งให้ ผู้สูงอายุและชุมชนได้ในระยะยาว การจัดบริการเน้นการบริการแบบแยกส่วน และสอดคล้อง
กับ ศิริวรรณ ศิริบุญ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ
: ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ” ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่
สำคัญของผู้สูงอายุคือ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาทางด้านจิตใจ ปัญหาครอบครัว ซึ่งข้อค้นพบที่
สำคัญคือ ผู้สูงอายุจำนวนมากมีปัญหาเรื่องความเหงาและความว่าเหว อันแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องการชีวิต
ทางสังคมและไม่ได้ต้องการจำกัดวงชีวิตของตนไว้แค่เพียงภายในรั้วบ้านเท่านั้น

4.การจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องสนับสนุนสวัสดิการสำหรับคนจน ในสังคม
ทุกสังคมจะมีคนจนเป็นจำนวนมาก ซึ่งความยากจนนั้นมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน ผลการวิจัยดังกล่าว
สอดคล้องกับ ชัตติยา กรรณสูตและจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนา
ระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส: กลุ่มนอกร่างแรงงาน” ผลการศึกษาและวิจัยพบว่า กลุ่ม
นอกร่างแรงงานมีภูมิหลังคล้ายคลึงกัน กล่าวคือเป็นกลุ่มที่มีอาชีพไม่มั่นคงแน่นอน มีความสามารถในการ
เข้าถึงปัจจัยการผลิตได้ค่อนข้างจำกัด การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นไปตามเงื่อนไขของแต่ละกลุ่ม
สอดคล้องกับ ประภาส ปิ่นตบแต่ง, สุภา ไยเมือง และ บัญชา แก้วส่อง (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การ
พัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส : กลุ่มเกษตรกร” ผลการวิจัยพบว่าระบบสวัสดิการ
และการเข้าถึงระบบสวัสดิการของคนจนภาคเกษตรกรรม นั้น พบว่า ชุมชนภาคเกษตรมีระบบสวัสดิการสาม
รูปแบบ รูปแบบแรก ระบบสวัสดิการภาคชุมชน ซึ่งมีการจัดสวัสดิการฐานทรัพยากรที่เน้นการใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาติ รูปแบบที่สอง เป็นระบบสวัสดิการภาครัฐ และสอดคล้องกับ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
(2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “สังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อย
โอกาสในสังคมไทย” ผลสรุปของการศึกษาวิจัยพบว่า สาเหตุแห่งความยากจนมีหลายปัจจัย หลายมิติ แต่เมื่อ
พิจารณาแล้ว เห็นว่า การขาดสวัสดิการจะทำให้คนจนดำรงชีพด้วยความลำบาก ผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยคิด

ว่า ปัญหาสวัสดิการคนจนยังเป็นปัญหาอีกมาก เพราะคนจนยังไม่มีโอกาสได้รับสวัสดิการโดยตรงเลย โดยเฉพาะคนจนที่เป็นเกษตรกร จะไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร

สรุป

จากการศึกษาในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญๆที่ทำให้การจัดการสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล ความโปร่งใส การทำงานเป็นทีม การมีภาคีเครือข่าย ความเป็นมืออาชีพของผู้ปฏิบัติการ การเชื่อมต่อกับองค์กรของรัฐ และการมีคุณธรรมจริยธรรม
2. วิธีการจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การจัดการสวัสดิการสังคมต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม นโยบายชาติ สร้างกระตุ้นให้ประชาชนรวมกลุ่มกันจัดตั้งกองทุน สนับสนุนต่อยอดสวัสดิการที่ชุมชนจัดการด้วยตัวเองให้เกิดความยั่งยืน ผู้นำต้องเข้ามาช่วยเหลือหนุนเสริม
3. รูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สวัสดิการสังคมต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ความเชื่อของประชาชน ส่งเสริมการบริจาค ให้มีสยิดเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนการศึกษา ส่งเสริมการบริการด้านสาธารณสุข จัดตั้งกองทุนบี้ยตุลมาลร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สวัสดิการช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาส สนับสนุนสวัสดิการที่อยู่อาศัย และช่วยเหลือคนติดหนี้

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสวัสดิการสังคมต้องเชื่อมโยงสวัสดิการสังคมที่รัฐดำเนินการกับสวัสดิการสังคมที่ประชาชนดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องสนับสนุนการจัดการสวัสดิการสังคม โครงการต่างๆที่มีประโยชน์กับชุมชนเพื่อช่วยเหลือประชาชนให้ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสวัสดิการสังคมต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมตัวกันจัดตั้งกองทุนภายในหมู่บ้านเพื่อให้เกิดสวัสดิการแก่สมาชิก
4. หน่วยงานด้านการพัฒนาสังคม ต้องจัดให้มีโครงการอบรมให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ประโยชน์และคุณค่าของสวัสดิการสังคม
5. สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมที่เป็นกระแสทางเลือก ให้เป็นรูปธรรม มีการขยายตัว และมีความยั่งยืนตลอดไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่ม และขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาที่ได้ให้ทุนในการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัตน์ กิตติวัฒน์ , 2543. การจัดการทุนทางสังคมในชุมชนเมือง : ศึกษากรณีเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์บางชื่อพัฒนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัตติยา กรรณสูต และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร 2546. การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส : กลุ่มนอกร่างแรงงาน . กรุงเทพมหานคร ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ขวัญชาติ กล้าหาญ 2543 แนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีในพหุสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส) เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ 2549 รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์
ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและคณะ 2546. . บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาาระบบสวัสดิการสำหรับคนจน
และคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประภาส ปิ่นตบแต่ง , สุภา ไยเมือง และบัญญัติ แก้วส่อง. การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคน
ด้อยโอกาส : กลุ่มเกษตรกร. 2546. กรุงเทพมหานคร ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มนัสวัลย์ พัฒนวิบูลย์ . 2546. การจัดสวัสดิการชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในสวัสดิการของ
สมาชิก ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มธุรกิจชุมชนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

ระวิภา สาสิงห์ . 2542. การศึกษาวิธีการและปัญหาในการจัดสวัสดิการให้กับเด็กของศูนย์อบรมเด็กก่อน
เกณฑ์ในวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด กรรมการศาสนา กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ระพีพรรณ คำหอม 2542.. การประเมินโครงการบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน
ประเทศไทย. นนทบุรี สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

ศิริวรรณ ศิริบุญ และคณะ 2541. ประเมินโครงการนำร่องการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
(ระยะเวลาภายหลังการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ) ผลการศึกษาจากข้อมูลเชิง
ปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) . 2547.สรุปผลการสัมมนา สวัสดิการชุมชนแก้จนอย่างยั่งยืน.
เครือข่ายสวัสดิการชุมชน 4 ภาค ศูนย์ประสานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาคความยากจนภาค
ประชาชน. กรุงเทพมหานคร

อภิญา เวชชัย และกิตติพัฒน์ นนทปัทมดลย์. 2546. การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคน
ด้อยโอกาส : กลุ่มคนจนผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเสี่ยงที่ประสบปัญหาทางสังคม. กรุงเทพมหานคร
ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บุคคลานุกรม

นายชาคริต โต๊ะนากายอ (15 กันยายน, 2561) สัมภาษณ์ รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลศรีสาคร

นายชากาเรีย บินยูซุฟ (5 กันยายน, 2561) สัมภาษณ์ ประธาน มูลนิธิพัฒนาชุมชนเป็นสุข

นายสาการียา เลาะยะผา (19 สิงหาคม, 2561). สัมภาษณ์. กรรมการ คณะกรรมการกลุ่มยะลาเพื่อสันติภาพ

นายมะเสาวดี ไสสาภา (24 กรกฎาคม, 2561) สัมภาษณ์ หัวหน้า สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดยะลา

นายรอสดี ยูโซะ (10 กันยายน, 2561) สัมภาษณ์ ประธาน เครือข่ายยุติธรรมชุมชนยะลา

นายอดุล อดุลภักดี (27 สิงหาคม, 2561) สัมภาษณ์ ที่ปรึกษา มัสยิดมุฮัมมัดียะห์

นายอดิศักดิ์ มะแซกูเบ (12 กรกฎาคม, 2561) สัมภาษณ์ กำนัน ตำบลบาโงสะโต

นายอิสมาแอ หะยียูโซะ (25 กรกฎาคม, 2561) สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านปือราแง

นายอุเซง สาและ (11 กันยายน, 2561) สัมภาษณ์ ประธาน เครือข่ายยุติธรรมชุมชนอำเภอปะนาเระ

นายอับดุลรอหนิง ยูโซะ (25 สิงหาคม, 2561) สัมภาษณ์ กรรมการ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
นราธิวาส

นายอับดุลรอฮมาน เจ๊ะมะ (1 กันยายน, 2561) สัมภาษณ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ

นายอับดุลอาซิส ตาเดอินทร์ (6 กรกฎาคม, 2561) สัมภาษณ์ ที่ปรึกษาสมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย

